

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
Kunta- ja aluehallinto-osasto

LAUSUNTO VALTIONOSUUSUUDISTUKSESTA

Valtionosuusuudistuksesta on pyydetty kuntien lausunnot 4.4.2014 mennessä. Virtain kaupunki toteaa lausuntonaan selvitysmiehen luonnoksesta hallituksen esitykseksi seuraavaa:

Virtain kaupunki pitää valtionosuusuudistuksen toteuttamista kunnan omarahoitusosuutta kasvattamalla ja uudistuksen tuomaa valtionosuuden vähentämistä kohtuuttomana.

Tasausjärjestelmän muuttaminen kustannusten jaosta tulojen jakamiseen on suunniteltu toteutettavaksi omarahoitusosuuden nostolla. Kunnan omarahoitusosuus asukasta kohden kuluvana vuonna on 3 282,60 euroa ja uudistuksen mukaisessa laskelmassa 3 416,36 euroa. Omarahoitusosuus kasvaa siis 133,76 euroa/asukas, tarkoittaen, että yhä suurempi osuus tulee kunnan vastuulle valtion osuuden vähentyessä. Omarahoitusosuuden kasvun vaikutus Virtain kaupungille on noin 988 000 euroa. Uuden mallin mukainen valtionosuus tulee vähentymään noin 155 euroa asukasta kohden (1,14 M€). Todellinen yhteisvaikutus on suurempi, kun huomioidaan myös valtionosuuden perusteena olevien laskennallisten kustannusten lasku uudessa mallissa.

Alle 20 000 asukkaan kunnille valtionosuus on merkittävä osa rahoitusta, usein noin 40 % koko rahoitusrakenteesta. Uudistuksen aiheuttaman kokonaisvajeen kattaminen verotuloilla tai toimintatuotoilla on mahdotonta eikä uudistus kannusta/mahdollista kuntia pyrkimään ydintehtäväänsä kuntalaisten hyvinvoinnin kehittämiseen. Aiheutunut vaje joudutaan kattamaan palveluja vähentämällä tai niiden laatua laskemalla. Taloudellisilta vaikutuksiltaan uudistus on niille kunnille, joiden valtionosuus uudistuksen myötä vähenee, täysin kestämaton.

Valtionosuusjärjestelmän kehittämisessä ja uudistamisessa olisi ollut välttämätöntä pyrkiä sosiaali- ja terveyspalveluiden osalta yhteen rahoitusjärjestelmään. Tällä hetkellä iso osa terveyspalveluista tuotetaan työterveyshuollossa ja osan palveluiden rahoituksesta hoitaa Kela. Tulevaisuuden haasteeksi tulee näiden erillisten rahoituskanavien yhdistäminen. Näiltä osin järjestelmän uudistaminen jää keskeneräiseksi.

Valtionosuusjärjestelmän uudistamisen ja siirtymätasauksen sekä porrastamisen sijasta kuntien kannalta ongelmallisinta ovat jo päätetyt vuosille 2012–2017 sijoittuvat valtionosuusleikkaukset, jotka vähentävät kuntien valtionosuuksia 1,4 miljardia euroa (16 %) vuoteen 2017 mennessä. Yhdistettynä yleiseen heikkoon taloustilanteeseen tämä aiheuttaa merkittäviä toiminnan sopeuttamishaasteita peruspalveluissa, joiden kysyntä lisääntyy heikon taloussuhdanteen aikana. Lisäksi kuntien tehtävien lisääntymiselle ei näy tulevan loppua.

Ehdotetut kriteerit ja niihin liittyvät painoarvot

Esitetyssä mallissa on 8 varsinaista kriteeriä ja 3 lisäosaa nykyisten noin 50 määräytymistekijän paikalla.

Virtain kaupunki pitää lähtökohtaisesti uudistusta tarpeellisenä kriteerien määrän ja valtionosuuden selkeän määräytymisen näkökulmasta. Kriteerejä on nykymallissa paljon, ne ovat osin päällekkäisiä ja valtionosuuden laskeminen on monimutkaista. Määrän tarkastaminen ja kriteerien

selkeyttäminen on hyvä uudistus. Virtain kaupunki ei kuitenkaan näe uusia kriteerejä kannustavana, alueellisia eroja huomioivana eikä kuntakentän eheyden kannalta oikeina.

Ikäryhmien ja sairastavuuden painoarvot

Uudistuksessa ikärakenteen ja sairastavuuden painoarvoja muutettaisiin merkittävästi. Sairastavuuden laskennallinen osuus kasvaa merkittävästi, vastaavasti ikärakenteen laskennallinen osuus pienenee.

Vanhempien ikäryhmien valtionosuuden perusteena käytettäviä ikäryhmähintoja on pienennetty merkittävästi. Yli 75-vuotiaiden ikäryhmähintaa on pienennetty noin 34 %. Vastaavasti lasten ja nuorten ikäryhmähintoja on nostettu ja perusteluina on käytetty mm. huostaanottojen aiheuttamien kustannusten korvaavuutta.

Kunnissa, joissa ikääntyneen väestön määrä lisääntyy, syntyy enenevässä määrin paineita sosiaali- ja terveystalouden menoihin. Lisäksi alueelliset olosuhteet, kuten väestön laaja-alainen levittäytyminen kunnan alueelle tuo kustannuspainetta esimerkiksi kotihoidon järjestämisessä. Vanhempien ikäryhmien hintojen pienentäminen ei vastaa ikääntyneen väestön palvelutarpeen vaatimia sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tuottamisesta aiheutuvia kustannuksia. Esimerkiksi yli 85-vuotiaan laskennallinen valtionosuusperuste on 17 859 euroa, joka ei vastaa ikäryhmän palvelutarpeen aiheuttamaa kustannusta kunnalle.

Lisäksi malli ei huomioi, että ikääntyvälle väestölle järjestetään myös muitakin palveluita (esim. vanhusten asumispalvelut, kotipalvelut, kuljetuspalvelut, muut tukipalvelut), kuin pelkkään suoraan sairastavuuteen liittyviä palveluita, joita ikärakenteen painoarvon lasku ja painoarvon siirtäminen sairastavuuteen ei huomioi.

Sairastavuuden osalta malli ei huomioi kuntien tekemää pitkäjänteistä työtä terveyden edistämiseksi.

Virtain kaupunki toteaa, että vanhusväestön painoarvoa on pudotettu liikaa ilman kestäviä perusteita. Lisäksi Virtain kaupunki esittää, että lopputulos olisi kuntakohtaisesti tasapainoisempi, jos esitystä muutettaisiin pienentämällä jonkin verran nuorten ikäryhmien painoarvoa ja vastaavasti kasvattamalla vanhusväestön painoarvoa.

Muut kriteerit

Järjestelmää täydentää 3 lisäosaa: syrjäisyys, saamen kotiseutu ja työpaikkaomavaraisuus.

Työpaikkaomavaraisuus ei kohtele kuntia tasapuolisesti. Työpaikkaomavaraisuuteen vaikuttaa kunnan maantieteellinen sijainti, olemassa oleva elinkeinoelämä sekä kunnan vaikutuskentän piirissä olevat mahdollisuudet elinkeinoelämän kehittämiseen. Vaikutusmahdollisuudet keskuskunnilla tai niiden läheisyydessä sijaitsevilla kunnilla ovat suuremmat kuin sijainniltaan kauempana (etäisyys satamiin, junarataan, keskuskaupunkeihin) sijaitsevilla kunnilla. Tällainen valtionosuusmalli palkitsisi vuosi vuodelta kuntia, joissa on tietty määrä työpaikkoja huolimatta siitä onko kunnalla ollut minkäänlaista vaikutusta työpaikkojen luomiseen/säilyttämiseen. Työpaikkaomavaraisuuskriteeri heikentää entisestään niiden kuntien asemaa, joissa työpaikkaomavaraisuus on heikko.

Työpaikkaomavaraisuus korreloi lisäksi sekä yhteisöverotulojen että kunnallisverotulojen kanssa. Työpaikkaomavaraisuus huomioi myös erityiskustannukset palvelujen esim. infrastruktuuri- ja liikenneinvestoinneissa joten tietyn edellytyksin kunta saa kolmin/nelinkertaisen rahoituksen tältä osin. Virtain kaupunki katsoo, että tämäkin kriteeri palkitsee keskuskaupunkeja kohtuuttomasti eikä uudistuksen oikeudenmukaisuustavoite kriteerin osalta täyty.

Virtain kaupunki toteaa, että työpaikkaomavaraisuus esitetyssä muodossa ei sovellu valtionosuuskriteeriksi. Työpaikkaomavaraisuuteen lasketaan sekä julkiset että yksityiset työpaikat. Tällainen laskentatapa ei kohtelee kuntia tasapuolisesti. Kuntayhtymien ja valtion työpaikat keskittyvät maakunnissa vain yhteen tai korkeintaan muutamaan kuntaan, mikä vaikuttaa kuntien työpaikkaomavaraisuuteen merkittävästi.

Verotuloihin perusturva valtionosuuden tasaus

Tasausraja nousee 8,14 prosenttiyksikköä, samalla kuitenkin tasauslisän osuus laskee 20 prosenttiyksikköä. Tasauslisän 80 % raja näyttää rankaisevan niitä kuntia, joilla on alhainen verotulon kertymä ja ne jäävät keskiarvoisesta verotulosta.

Virtain kaupunki toteaa uudesta verotuloihin perustuvasta valtionosuuden tasauksesta, että tasausvähennys on pääosin pienempi kuin nykyinen kiinteä 37 %, jolloin vaikka tasausraja nostettiin 100 %:iin, kunnat, joiden verotulokertymä on korkea, hyötyvät mallista. Nykyiseen 37 % tasausvähennysprosenttiin nähden vastaavat vähennysprosentit tullee olemaan alhaisemmat (30 % + luonnollinen logaritmi). Mallin on tarkoitus olla progressiivinen ja oikeudenmukainen, mutta näyttää hyödyttävän jo korkean verotulokertymän omaavia kuntia.

Virtain kaupunki esittää, että verotulotasausta koskeva järjestelmä tulee säilyttää ennallaan, kuntien erilaisten tulopohjien tasaamiseksi ja kuntalaisten palvelujen turvaamiseksi.

Siirtymätasauksen kesto ja porrastus

Virtain kaupunki ei näe esitettyä uudistusta toteuttamiskelpoisena oikeudenmukaisen ja tasaveroisen kuntakentän kannalta.

Mikäli uudistus toteutuu esitetyn mallin mukaisena, Virtain kaupunki pitää viiden vuoden siirtymäaikaa lyhyenä. Vuosittainen siirtymätasaus ja sen kasvu aiheuttavat suuria taloudellisia haasteita ja sopeuttamistarvetta.

Lopuksi Virtain kaupunki toteaa, että valtionosuusuudistuksesta näyttävät hyötyvän asukasmäärältään suuremmat kunnat (yli 20 000 asukasta) ja alle 20 000 asukkaan kunnilta uudistus vie toimintaedellytykset valtionosuuden vähentyessä. Toimintaedellytysten vieminen alle 20 000 asukkaan kunnilta ei ole kestävä kehityksen mukaista.

VIRTAIN KAUPUNKI 1.4.2014

Keijo Kaleva
kaupunginvaltuuston pj.

Pirjo Männistö
talousjohtaja